מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת וירא תשפ"ב לפ"ק
| גליון י"ז |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

מרן הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא קדישא כ"ב מרחשון

די וואך איז די יארצייט פונעם בעלזער רב רבי ישכר בער זי"ע. דער טאטע ז"ל האט זיך געהאלטן א שטארקער בעלזער חסיד. ער האט פון רבי ישכר בער זייער אסאך גערעדט, תורות אסאך נאכגעזאגט, מעשיות האט ער פארציילט פון בעלזא.

זיין שוואגער רבי יוחנן (הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי ז"ל אב"ד מוושאי, שהי' חתן מרן העצי חיים זי"ע) **איז דאך געווען א זוהן פון רבי פיני'עלע** (הגה"ק רבי פנחס מאויסטילא ז"ל חתן הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל), **ער איז געווען א בעלזער אייניקל - ער האט געמאכט דעם טאטן פאר א בעלזער חסיד.**[1]

*

דער זיידע ז"ל דער עצי חיים איז געווען ביים בעלזער רב ביי רבי ישכר בער. ער איז געווען ביי אים צוויי מאל וואס איך וויים. איינמאל איז ער געווען אין ראצפערט, וועז דער טאטע ז"ל איז געבוירן געווארן, און דער בעלזער רב האט געוואוינט דעמאלטס אין ראצפערט, ביי די ערשטע קריג. דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט מכבד געווען דעמאלטס דעם בעלזער רב מיט סנדקאות, דער בעלזער רב האט געהייסן זיינע קינדער זאלן אנטוהן שטריימלעך צום ברית, אלץ קרובים, אלץ טשערנאבלער אייניקלעך, דער טאטע איז געווען פון זיין מאמעס זייט א טשערנאבלער אייניקל.[2]

וועז דער זיידע ז"ל איז געווען ביים בעלזער רב אין ראצפערט האט דער בעלזער רב געהייסן אז מ'זאל לייגן א שבת'דיגן טישטעך לכבודו, ער האט געזאגט אז 'תלמיד חכם איז בבחינת שבת (זוה"ק פ' צו דף כט.)'.

דעמאלטס איז ער געווען ביים טיש שבת ביים בעלזער רב.[3] **דעמאלטס וועז דער טאטע איז געבוירן געווארן אין ראצפערט, איז דער זיידע דער עצי חיים געווען דארטן, און האט געוואלט קומען צום פרייטיג צונאכט'ס טיש פון בעלזער רב וואס איז אויך געווען דארטן, האט ער געשיקט א שליח פרעגן וועז ער קומט אריין צום טיש, האט ער געזאגט אז דער עצי חיים זאל קומען צו איהם פאר'ן גיין צום טיש, איז פאר'ן גיין צום טיש איז ער אריין צום בעלזער רב אין שטוב, האט איהם דער בעלזער רב געפרעגט ווער זעצט אויס די מענטשן ביי איהם ביים טיש, האט ער געזאגט אז ער זעצט נישט אויס דעם עולם, אבער דער בעלזער רב פלעגט יא אויסזעצן און איינטיילן ווי אזוי מ'זאל זיצן,**

1

ידוע מה שהי' מרגלא בפומי' של מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע לומר שהרבה ענינים שידע מהרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע קיבל מגיסו הגה"צ רבי יוחנן הנ"ל, ולו רגל על לשונו לומר לאברכים צעירים ששמע מגיסו רבי יוחנן שאמר בשם זקינו מהרי"ד מבעלזא סגולה לשלום בית שישכים הבעל בבוקר לעסוק בתורה לפני התפילה (ע' בס' אלה מסעי עמ' ע"ז).

ובספרו הק' ברך משה מביא רבינו כמ"פ דברים ששמע מגיסו הנ"ל, עי' בפר' פקודי (עמ' רצ"א) ובפ' ויקרא (עמ' ט') וז"ל: וכד הוינא טליא שמעתי בזה בליל התקדש החג מפי גיסי הגה"צ רבי יוחנן האבדק"ק מווישאי זללה"ה הי"ד, לפרש החרוז יחיד במלוכה כביר כהלכה לימודיו יאמרו לו, עיי"ש. כמו"כ בפר' וארא (עמ' מ"ה) ובפ' מסעי (עמ' ש"ו) וכן מוזכר בפ' שלח (עמ' קכ"ח) וז"ל: על פי מה ששמעתי מפי גיסי הגה"צ רבי יוחנן האבדק"ק מווישאי זללה"ה הי"ד, בשם זקינו הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, על הכתוב אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו, וכו'. הנה כי כן בפר' נצבים (עמ' רט"ז) וכן בברך משה לראש השנה (עמ' א) וז"ל: ומפי גיסי הגה"צ רבי יוחנן האבדק"ק מווישאי זללה"ה הי"ד שמעתי בשם זקינו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בטעם הדבר שמתחילין לומר סליחות ביום ראשון, עיי"ש.

כמו כן שמע רבינו ענינים מבעלזא מרבי פיני'עלע מאוסטילא ז"ל עצמו שזכה להכירו בעת החתונה של גיסו רבי יוחנן הנ"ל שהתקיימה בסיגעט לאחר הסתלקות מרן העצי חיים זי"ע, וכן זכה להיות אצלו ב' שבועות בהיותו בעיר מווישאי מקום שנתקבל בנו רבי יוחנן להיות אב"ד.

2

ועי' בברך משה (פ' חיי שרה עמ' ק"ב) וז"ל: על פי מה ששמעתי מהרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זללה"ה משמי' דחותנו הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, לפרש מה שנאמר באברהם אבינו והאמין בה' ויחשבה לו צדקה וכו'.

וכשהדפיסו הספר "שארית לפנחס" שהוא ליקוטי דברי תורה מהרה"ק רבי פיני'עלע, מסר רבינו כמה דברי תורה מה שנשארו לפליטה ממנו וכמו כן מגיסו רבי יוחנן, וד"ת אלו נדפסו משמו בס' הנ"ל.

ועי' בס' ומשה הי' רועה (ח"א, עמ' שנ"ו) מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מראכמיסטרייווקא ב"פ שליט"א מה ששמע בעצמו מרבינו ז"ל שכשהגיע הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא לסיגעט לשמחת הנישואין של רבי יוחנן, שמע אז איך שדיברו מגודל עבודת התפילה שלו, ונכספה נפשו לראות את עבודתו הק', אולם מאחר שהרה"ק מאויסטילא התפלל בחדר מיוחד כמנהג אדמור"י טשערנאביל לא היו יכולים לראותו בעת התפילה, אך לאחמ"כ נתודע לרבינו שיש שם חלון גבוה שיכולים לטפס עליה ולראות לתוך החדר הנ"ל, והלך רבינו לשם והעמיד עצים וטיפס למעלה עד שהגיע להחלון וכך עלה בידו לראות עבודת צדיק בעת התפילה, ורבינו התבטא ואמר שהי' פחד גדול להסתכל בצורתו הק' אשר בער כלפיד אש במשך כל התפילה, ועיי"ש עוד באריכות.

כי מרן העצי חיים זי"ע היה חתנו של הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט זי"ע, חתן גיסו הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפעל זי"ע, בן הרה"ק רבי משולם זושא מטאלמאש זי"ע, חתן הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע, בן הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע - וגם בני הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע היו נכדי הרה"ק מטשערנאביל כי הרבנית של המהרי"ד היתה בת הרה"ק רבי ישעי' משולם זושא זי"ע בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, בן הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע.

3

עי' בס' אלה מסעי (פרק ז') מה שסיפר מרן רבינו ז"ל שבעת שהי' הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בראצפערט הלך מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע לשולחנו הטהור של הגה"ק מבעלזא ז"ל, ואמר שרוצה להגיע להרה"ק עוד לפני אמירת שלו' עליכם, והגיע לבית הרה"ק מבעלזא עוד לפני שנכנס להשלחן. וכשנכנס הרה"ק מבעלזא שאל את אאמו"ר ז"ל מי הוא המשב"ק אצלו, הראה לו אאמו"ר על הרה"ח ר' אשר גבאי ע"ה, וצוה הרה"ק מבעלזא למשב"ק שלו הרה"ח ר' אהרן יהושע ע"ה שבשב"ק זו אצל השלחן יעמיד 'משקה' ר' אשר גבאי, והושיב את כ"ק אאמו"ר ז"ל לידו אצל שלחנו הטהור ברוחב אחד, וכיבד את אאמו"ר לאכול עמו ביחד מקערה אחת, ואחר כל מאכל עירבב מהרי"ד את השיריים שלו עם השיריים של העצ"ח וחילקם כך להחסידים.

האט דער בעלזער רב געזאגט 'איך בין איך מקנא, אונגארישע אידן זענען בעלי דרך ארץ, ס'וועט זיך נישט אראפ זעצן א עם הארץ פאר א תלמיד חכם, אבער ביי מיר, אויב כ'וועל נישט אליין אויסזעצן וועט זיך זעצן א עם הארץ פריער, און איך קען נישט זיצן אזוי'.

דער בעלזער רב האט בים טיש אראפ געזעצט דעם זיידן נעבן זיך, און ער האט דעמאלטס מיט געגעסן מיט איהם, און האט איהם געפרעגט 'וואר שטעלט ביי ענק וויין', האט דער עצי חיים געווײזן אויף רבי אשר גבאי, האט דער בעלזער רב געזאגט אז די וואך זאל ער שטעלן וויין, און ער האט אויך גענומען די שיריים און האט זיי אויסגעמישט, און אזוי האט דאס דער בעלזער רב אויסגעטיילט.

אינטערסאנט אז דער בעלזער רב האט געפרעגט פון זיידן דער עצי חיים צי ער ליינט אליין (קריאת התורה), **האט ער געזאגט אז יא, האט דער בעלזער רב געזאגט אויב אזוי בין אייך מכבד, האט דער זיידע געזאגט אז ער איז אין יאר** (בתוך י"ב חודש ע"פ אמו הרבנית ע"ה), **דער זיידע איז געווען אין יאר, ווייל דער טאטע איז געבוירן חשון תרע"ה, און די באבע – דעם קדושת יום טוב'ס רעביצין** (הרבנית הצ' חנה בת הגה"ק ר' יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאטשוב ומח"ס מהר"י אשכנזי שו"ת ועה"ת) **- איז נפטר געווארן אין ז' ניסן תרע"ד, איז דער זיידע נאך געווען אין די יאר פון די מאמע, דאך האט דער בעלזער רב אים געהייסן ליינען, און אים געזאגט 'ליכא דעדיף מיניה'.**[4]

און דאס צווייטע מאל ווען ער איז געווען אין ציעשנובר, ווען ער האט זיך משדך געווען מיטן ציעשנובער רב.[5]

דער זיידע ז"ל האט חתונה געמאכט זיין טאכטער רויזא בלומא, מיטן ציעשנובער רב'ס זוהן, ער האט געהייסן רבי יחזקאל, ער איז געווען א בעלזער אייניקל, דער פאטער (הגה"ק בעל דברי שמחה מציעשנוב ז"ל) **איז געווען א זוהן פונעם שינאווער רב, און די מוטער איז געווען טאכטער פון רבי יהושע'לע דער מיטעלער בעלזער רב ז"ל, ער איז געווען א יתום און ער איז אויפגעוואקסן אין בעלזא ביי זיין פעטער רבי ישכר בער. שפעטער ווען ער האט חתונה געהאט האט דער בעלזער רב געשיקט צווי קינדער צו די חתונה, דער בעלזער רב רבי אהרן, מיט רבי פינעלע** (הה"ק מאוסטילא), **זיי זענען געווען דעמאלטס אין סיגוט אויף די חתונה, האט רבי פינעלע'ס רביצין געזאגט 'די שטוב געפעלט מיר, זיך צו משדך זיין', שפעטער איז איר זוהן רבי יוחנן** (הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי ז"ל אב"ד מוושאי) **טאקע געווארן א איידעם בים זיידן ז"ל דער עצי חיים.**

*

דער פעטער ז"ל איז אויך געווען בים בעלזער רב, ער איז געווען איינמאל אלץ יונגערמאן, שפעטער איז ער געווען ביי אים אין ראצפערט, און נאכדעם איז ער געווען נאך איינמאל...[6]

---

4 ועיין בשו"ת עצי חיים (או"ח סי' ל"ט) אודות ש"ב הרב הצדיק ר' חיים מטעטש ז"ל, ושו"ת דברי יואל (או"ח סי' כ"ח) אודות הרב הצדיק רבי יחיאל מראזאל ז"ל בעיר מארגארעטן שרצו לכבד אותם להתפלל לפני התיבה בימים נוראים בתוך י"ב חודש, וביררו להיתר משום דליכא דעדיפא מיניהו.

5 עי' בס' ומשה היה רועה (ח"א, עמ' ק"ה, הערה ע"ז) מה שמובא שם בשם כ"ק מרן רבינו שליט"א שסיפר הענין באריכות שפע"א כאשר הי' מרן העצי חיים בציעשנוב אצל חתנו הגה"צ ר' יחזקאל'ע, הפציר בו חתנו שהיות כי ציעשנוב קרובה היא להאלאשיץ על כן יבוא אתו לבקר בהיכלו של דודו הק' מהרי"ד מבעזלא ז"ל אשר שהה אז באותו תקופה בהאלאשיץ, אך מכיון שמרן העצי חיים היה נחפז לדרכו לחזור לביתו נאוה קודש על כן סירב בתחילה להצטרף עמו בנסיעה זו, אך בסוף הסכים ונסעו אתו להרה"ק מבעזלא.

כאשר הגיעו להרה"ק מבעזלא שמח מאוד לקראתו, וציוה שיביאו כיבוד והביאו לפניהם טיי עם מזונות, ואמר הרה"ק מבעזלא להגה"צ מציעשנוב שיכנים צוקער אל תוך הטיי של חותנו מרן העצי חיים ז"ל כי הרי אמרו חז"ל "חייב אדם בכבוד חמיו".

ואחרי שטעם מרן העצי חיים אמר לו הרה"ק מבעזלא, בתוה"ק כתיב שאמר אברהם אבינו להמלאכים (בראשית יח, ה) "וסעדו לבכם אחר תעבורו", ולכאורה יש לדייק דהלא אין מן הנימוס לומר לאורחים "אחר תעבורו" לשלחם מביתו, אלא הכתוב בא ללמד לאדם מדת דרך ארץ שאם רואה אדם שאורחו ממהר לדרכו לא יעכבו ולא יאחר זמנו, אלא יתן לו לאכול ולשתות ותתן לו לילך לדרכו בלי עיכוב, וזה שאמר אברהם אבינו להמלאכים "אחר תעבורו" שלא אעכב על ידכם.

המשיך הרה"ק ואמר - "לויט ווי איך פארשטיי האט יעצט דער סיגוטער רב נישט קיין צייט, און ער איילט זיך אהיים צו פארן", ומיד קם הרה"ק מבעזלא ממקומו ונפרד ממנו לשלום.

בצאתם מבית הרה"ק מבעזלא נענה חתנו הגה"צ מציעשנוב ואמר לחותנו מרן העצי חיים ז"ל: "וואס זאגט עפעס דער שווער צו מיין פעטער'ס רוח הקודש?", והוסיף שהיות שעדיין נשאר עוד שתי שעות עד מועד הנסיעה, על כן עצתו אמונה שילכו לבנו של הרה"ק מבעזלא (ה"ה הגה"ק מהר"א מבעזלא ז"ל) "דער שווער וועט הנאה האבן פון אים, ווייל ער איז א כלי מפואר וואס דער שווער האט נאך אזוינס נישט געזעהן".

מרן העצי חיים אשר כאמור היה אין לדרכו לא רצה להתעכב עוד, על כן לא הסכים בתחילה ללכת אתו לבקר את בנו של הרה"ק מבעזלא, אך חתנו הגה"צ מציעשנוב לא הירפה וטענתו בפניו כי ממילא יצטרך להמתין עוד ב' שעות עד שיגיע המסילת הברזל בחזרה לביתו, ולא יהיה לו מה לעשות שם, ואצ"ב בן הרה"ק מבעזלא בוודאי ישוחחו בדברי תורה וכך לא יעבור הזמן לבטלה, ואחרי רוב הפצרותיו הסכים מרן העצי חיים ללכת אליו, ויהי בהגיעם להרה"ק מהר"א קיבל את פניהם בכבוד ובהתרגשות וציוה שיביאו טיי ומזונות, ואמר להגה"צ מציעשנוב שיכנים צוקער לתוך הטיי של חותנו מרן העצי חיים כי הרי "חייב אדם בכבוד חמיו", אחר כך אמר את אותו הדברי תורה שאמר להם אביו הרה"ק מבעזלא על הפסוק "אחר תעבורו" כי כשאיש נחפז לדרכו לא יעכבו אותו במצות הכנסת אורחים, אלא ימהרו לתת לו לאכול ולשתות לשובע נפשו וילך לשלום לדרכו, והנה כי מאחר שהרב מסיגעט ממהר לדרכו לא רוצה לעכבו ונפרד ממנו לשלום.

בדרך צאתם נענה חתנו הגה"צ מציעשנוב ואמר לחותנו מרן העצי חיים ז"ל: "וואס זאגט דער שווער צום רב'ס זון?", כי ראו עין בעין את הקשר הגדול שהיה בין הרה"ק המהרי"ד ז"ל לבנו הרה"ק מהר"א, עד כדי כך ששניהם כוונו זה לזה והיו מתנבאים בסגנון אחד..

6 בפעם הראשונה שנסע מרן רבינו בעל דברי יואל אל הרה"ק מבעזלא הי' בשנת תרס"ח כשהי' עדיין אברך צעיר בשנה הראשונה אחר נישואיו ונסע רבינו לשבות שבת בצל הרה"ק מבעזלא, ובדברי ההספד שנשא מרן ז"ל על הרה"ק מבעזלא חזר על הד"ת ששמע ממנו אז, וז"ל: "ובכן אזכיר פה מה ששמעתי מפיו הקדוש ליל שב"ק פר' תשא בהיותי משובתי שב"ק אצלו וכו'" (עי' בדברי יואל פרשת תולדות עמ' תרכ"ט).

כמו כן בהיות הרה"ק מבעזלא בעיר ראצפערט בימי מלחמת העולם הראשונה, נסע רבינו ז"ל להסתופף בצל הרה"ק מבעזלא.

ובפעם שלישית נפגש רבינו ז"ל עם הרה"ק מבעזלא כשהי' משכנו בעיר האלאשיץ, כשחזר מאונגארן לפוילין בגמר המלחמה, ואיתרמי פעם שרבינו ז"ל עבר שם בדרכו לאיזהו מקומן, ונכנס אז רבינו להרה"ק מבעזלא ודיברו אז באריכות בדברי תורה ובעניני הכלל ואז המתיקו סוד בעניני האגודה (ה"ה חברת אגודת ישראל שהי' לו התנגדות גדול נגדם).

ועי' בס' מושיען ש"י (ח"ד, ע' עב) כשהיה משכנו של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה בעיר האלאשיץ כשחזר מאונגארן לפולין בגמר המלחמה (מלחה"ע הראשונה), ואיתרמי פעם שרביה"ק זללה"ה (שהיה אז עוד באורשיווא) עבר שם בדרכו לאיזהו מקומן, ורצה רבינו להיכנס להרה"ק מבעלזא לקבל פניו. והנה מנהגו של הה"ק מבעלזא היה, שבשעות הערב היה יושב ומשוחח עם בניו הצדיקים, ולא נתן רשות להפריעו, ואז היה שם הרה"ח ר' יעקב יאקאבאוויטש ע"ה מעיר נירעדהאז שהיה מחסידי בעלזא וגם היה מקורב לרבינו ז"ל, וכאשר ראה את העגלה שהתקרבה לביתו של הה"ק מבעלזא ומתוכה ירד רבינו ז"ל, הלך והודיע להמשב"ק של הה"ק מבעלזא, ר' אהרן יושע ע"ה, שהרב מאורשיווא נמצא פה ורוצה להיכנס להה"ק, ואמר המשב"ק שכעת לא יוכל להיכנס בשום אופן, והלך הרה"ח ר' יעקב על דעת עצמו ופתח את דלת הרה"ק, ואמר להרה"ק "הנה הרב מאורשיווא נמצא בכאן ורוצה להיכנס לרבינו לקבל שלום", ואמר הרה"ק מבעלזא שימתין כמה רגעים, וקם הרה"ק ממקומו והלך לקראת הדלת לקבל פני רבינו ז"ל, ונתן שלום בפנים צוהלות, וכיבד את רבינו ביותרת הכבוד.

הרה"ק מבעלזא אמר אז לרבינו ז"ל שאף שאין דרכו לקבל אנשים בין מנחה למעריב, אבל כיון שרבינו עובר אורח הממהר לדרכו הסכים לקבלו בכדי שלא לעכבו, ואמר אז דבר נחמד בפירוש הפסוק "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו", ולכאורה יש לדייק הלא אינו מן הנימוס לומר לאורחים "אחר תעבורו" לשלחם מביתו, אמנם באמת גם זה היא ממדת דרך ארץ שאם רואה אדם שאורחו ממהר לדרכו לא יעכבו ולא יאחר זמנו, אלא ישתדל שיוכל לילך לדרכו בלי עיכוב, וזה שאמר אברהם אבינו להמלאכים "אחר תעבורו" שלא אעכב על ידכם.

רבינו ז"ל ענה על זה להרה"ק מבעלזא זצ"ל דזה ג"כ פי' 'אחר תעבורו' כי הלקיחה מבית הצדיק ישאר אצלם גם לאחר שיחזרו לביתם, שגם אז לא תפסק השפע שקיבלו אצל הצדיק, וז"פ "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם" שהצדיק יחזק את לבם "אחר תעבורו" שגם אחר שילך מבית הצדיק לביתו תשאר אצלו השפעת הצדיק. (כן פי' פסוק זה בספה"ק תפארת שלמה פרשת יתרו, עי"ש).

וחסידים מספרים שבאותו מעמד ציוה הרב מבעלזא להביא כיבוד לרבינו ז"ל, ורבינו השתמט מלטעום שישב אז בתענית, והרב מבעלזא הרגיש בזה, ואמר לרבינו שזה ג"כ אפשר לומר בפי' 'אחר תעבורו', דהכוונה שאמר אברהם אבינו ע"ה להמלאכים "ואקחה פת לחם וגו' אחר תעבורו" שהרגיש שהמלאכים לא רצו לאכול אצלו, יען שעבודתם הוא בלי אכילה וע"י אכילה יתגשמו, וע"כ אמר להם שאצלו לא יתגשמו ויוכלו לחזור לעבודתם כמקדם וזה "אחר תעבורו".

*

דער בעלזער רב רבי ישכר בער איז ווען א איידעם אין טשערנאבל (אצל הרה"ק רבי ישעי' משולם זושא ז"ל בן הרה"ק

רבי אהרן מטשערנאבל ז"ל), ווען ער האט החתונה געהאט איז זיין פאטער דער בעלזער רב רבי יהושע'לע געפארן קיין אוקריינא צו די חתונה - און די רוסישע רעגירונג זענען אים נאכגעפארן און נאכשפיאנירט, אלעס איז פארביקט ביי זיי. און דארט שטייט 'אוסיאס רוקה', אויף רבי ישכר בער שטייט 'בערקא', די געהיימע אגענטן זענען אים נאכגעאנגען וואס דער בעלזער רב טוהט אין רוסלאנד, מ'האט מיר געזאגט אז היינט קען מען צוקומען צו די ארכיוון.

האט מען געטראפן אפגעשריבן פונקטליך ווען ביי די רוסישע רעגירונג, ווען ער איז אריין געפארן קיין רוסלאנד, פונקטליך דעם דאטום ווען מ'איז אדורך געפארן די גרענץ, ווען ער איז ארויס געפארן, וואו ער האט אלץ געגעבטיגט, ער איז געווען אין מקארוב (אצל חתנו רבי משה מרדכי טווערסקי ז"ל), דער מקארובער רב איז געווען א איידעם ביי רבי יהושע'לע.[7]

*

דער בעלזער רב האט שטארק מקרב געווען רבי מאטעלע הארנאסטייפלער'ס איניקלעך, ער האט געזאגט אז דאס איז ווייל ווען ער האט חתונה געהאט קיין טשערנאבל, איז דער ברודער (הרה"ק רבי ארי' לייבוש ז"ל ממאגרוב) אויך געווארן א איידעם אין טשערנאבל (אצל הרה"ק רבי מנחם נחום מלויעב ז"ל בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנאבל ז"ל),[8] זיי האבן חתונה געהאט צוזאמען, איין וואך ער, און די צווייטע וואך דער אנדערער, דער בעלזער רב (אביהם הגה"ק מהר"י ז"ל) איז דעמאלטס געפארן קיין טשערנאבל צו די צוויי חתונות דארט - און דער בעלזער רב האט געזאגט אז איינעם איז ער מסכים איבער צו לאזן, און איינעם ווייל ער אהיים נעמען, איז געווארן א מדובר ווער ס'זאל בלייבן און ווער נישט, האט מען געזאגט אז מ'וועט פרעגן רבי מאטעלע הארנאסטייפלער ז"ל, האט ער געזאגט אויפן שפעטער'דיגן בעלזער רב - רבי ישכר בער - אז ער זאל בלייבן, איז ער געבליבן אין טשערנאבל, ער האט געווארט דארט עטליכע יאר, ממילא איז ער מכיר טובה די איניקלעך פון רבי מאטעלע, ווייל לכבוד אים איז ער געבליבן אין טשערנאבל.[9]

פונעם טאטן ז"ל האב איך געהערט אז ווען דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט זיך משדך געווען מיט טשערנאבל, האט ער געזאגט אז ער וויל האבן א אויבן-אן פון טשערנאבלער איניקלעך.[10]

*

די וועלט דערציילט, אז די סיבה פארוואס ער איז אוועק געגאנגען פון טשערנאביל איז, ווייל איינמאל איז ער געזעצן שבת אינדערפרי פארן דאוונען, און ער האט געלערנט גמרא מיט תוס', איז דורך געגאנגען א יונגערמאן און ער האט זיך אנגערופן: "שבת אינדערפרי לערנט מען נישט גמרא מיט תוס' פארן דאוונען, נאר מען לערנט מאור עינים".

שפעטער ווען ער האט געשריבן א בריוו צום טאטן רבי יהושע'לע, האט ער אים געשריבן די מעשה. און זיין טאטע האט אים צוריק געשיקט אז בריוו אז ער זאל צוריק קומען קיין בעלזא, "א פלאץ ווי גמרא מיט תוספות איז ווייניגער חשוב ווי מאור עינים, וויל איך נישט דו זאלסט דארט בלייבן וואוינען".

דאס האב איך געהערט פונעם טאט'ן, אז ווען ער איז צוריק געפארן האט ער געזעצן קעסט אין בעלזא, אין בעלזא איז נישט געווען אזוי בריים ווי אין טשערנאביל, דער בעלזער רב'ס רעביצין איז נישט געווען צוגעווואוינט צו דעם, אין בעלזא איז געווען א צמצום, און אין טשערנאביל איז געווען בריים, האט זי אהיים געשיקט א בריוו צו איר טאטע אז ער זאל בעטן איר שווער אז ער זאל געבן בריים'טער, האט ער געשיקט א בריוו קיין בעלזא, ווען דער בעלזער רב האט באקומען דעם בריוו האט ער געזאגט אינטערסאנט "אַ פלא, איך זארג מיך אז איך גיב צופיל, און זי זאגט אז איך גיב נישט גענוג".

*

וועו רבי ישעי'לע טשעחויבער (בן זקוניו של מרן הגה"ק הדברי חיים ז"ל) איז א התן געווארן אין בעלזא - ער איז געווען א איידעם ביי רבי יחיאל פון קידילאוויין וואס איז געווען אן איידעם פון בעלזער רב רבי יהושע'לע - דער שידוך איז געווען אין צאנז, און דער בעלזער רב רבי יהושע'לע איז געקומען צופארן קיין צאנז לכבוד דעם שידוך, און דער שפעטער'דיגער בעלזער רב רבי ישכר בער איז אויך מיטגעקומען, און מ'איז געזיצן אין שטוב האט דער דברי חיים געוואלט פאררייכערן די לולקע (בידוע הי' לו עבודה קדושה בזה), די לולקע איז געווען א לאנגע זאך, ס'איז געווען לאנג ביז צו די ערד, איא לאנגע רער, דארט האט עס געהאט א בית קיבול, דארט האט מען אריין געלייגט דעם טאבאק, אזוי האט מען געצויגן, דער דברי חיים וועו ער האט געשלאגן - ס'איז דא מעשיות אז דער דברי חיים האט געשלאגן (בידוע הרבה אנשים ראוי ישועות גדולות ע"י שקבלו הכאה ממרן הד"ח ז"ל) - מיט די לולקע האט ער געשלאגן, ס'איז געווען ווי א לאנגער שטעקן, און דער דברי חיים האט געזאגט אז ער וויל פאררייכערן די לולקע, און מ'האט עס געדארפט אנפילן מיט טאבאק, און מ'האט געצויגן, מיט א שוועבעלע האט מען אגעצינדן, ס'האט געדויערט, ס'איז געווען א גאנץ עסק דאס אהער צו שטעלן, און ער האט מכבד געווען דעם בעלזער רב (הרה"ק מהרי"ד ז"ל) ער זאל עס אנצינדן, דער בעלזער רב איז געווען א יונגערמאן, און ער האט זיך אראפ געבויגן און ער האט אנגעצינדן די לולקע, און דער דברי חיים האט געצויגן אזוי און פאררייכערט די לולקע, און דער בעלזער רב האט זיך משבח געווען אז ער האט משמש געווען דעם דברי חיים, ס'איז געווען ביי אים א זכיה, ער האט דעמאלטס אנגעצינדן די לולקע, לולקע ציבעט האט עס געהייסן, היינט ווייסט מען נישט וואס דאס איז, א גאנצע מערכה איז דאס געווען.[11]

נאך די חתונה האט רבי ישעי'לע טשעחויבער געזעסן קאסט אין בעלזא.[12] און ער האט געלערנט בחברותא מיט זיין פעטער רבי ישכר בער, איינמאל ווען זיי האבן געלערנט האבן זיי זיך געמוטשעט מיט א שווערן תוס', און מ'האט זיך נישט געקענט א עצה געבן, צומארגנס איז רבי ישכר בער געקומען צום פאטער דער בעלזער רב רבי יהושע'לע, און האט אים פארציילט אז ביינאכט האט זיך גע'חלומ'ט אז דער דברי חיים איז געקומען און אים געזאגט פשט אינעם תוס', און יעצט איז אים דער תוס' קלאר און ער פארשטייט עס שוין זייער גוט, האט אים דער בעלזער רב געזאגט, אז 'דער דברי חיים האט זיך מטריח געווען צו קומען צו דיר אין חלום, ער האט דיר געוואלט מכיר טובה זיין וויל דו לערנסט מיט זיין זוהן'.[13]

---

7 כי הרבנית חוה בתו של הרה"ק המהר"י מבעלזא נישאה להרה"צ רבי משה מרדכי טווערסקי ממקארוב בן הרה"ק רבי יעקב יצחק ממקארוב בן הרה"ק רבי מנחם נחום ממקארוב שהיה בנו של המגיד מטשערנאביל ואחין הרה"ק רבי יוסף מטורטשין בן הרה"ק החוזה מלובלין.

8 ויש לציין דברי הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן אבד"ק לעמבערג זצ"ל שכותב בהסכמתו לספר לקוטי תורה (טשערנאביל) בזה"ל "והרב הגאון הצדיק מבעלז כקד"ש מוהר"ר שלו' מבעלזא ז"ל אמר עת הסב בסעודת שבת שאם היה הצדיק (רבי אהרן) מטשערנאביל במדינתינו, היה נוסע כמה פרסאות לקראתו".

9 עיי' בס' ילקוט מאורי אור (עמ' רע"ט) שהרה"צ רבי משולם זושא מטשערנאביל זצ"ל סיפר שפע"א היה בבעלזא והלך לבקר דודתו הרבנית של הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע וסיפרה לו שבעלה הק' היה בכל יום אחר התפילה בשעת קיפול התפילין מדבר מחו"א הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, ופע"א שכח, וכשבא לביתו נזכר שלא דיבר מזקה"ק, אבער וואס קען מען רעדן מיט א אידענע, אז דיבר עמי מחדרו ומביתו היכן עמדו השולחנות והכסאות.

10 ואכן היו לו ארבעה חתנים נכדי בית טשערנאביל, ואלו הן: א) הגה"ק רבי פנחס טווערסקי ז"ל אבד"ק אויסטילא, ב) הגה"צ רבי יצחק נחום טווערסקי ז"ל מראווא-רוסקא, ג) הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי ז"ל אבד"ק הארבישאב, ד) הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי ז"ל, ובבעלזא היו קורין אותם יוחנן א' ויוחנן ב'.

ואגב, עיין בספר אדמוו"ר בעלזא (ח"ג עמ' כ) שמביא דבר נפלא וכך מסופר שם שכשהגיע הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זצוק"ל לטשערנאביל כשפיאותיו הארוכות משתלשלות ויורדות על צדעיו (כפי שהגו בבעלזא) ראו בזה חסידי המקום פגיעה ברבם הקדוש, (כי בטשערנאביל הלכו בפיאות קצרות), פעם שם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע ידיו הק' על אחת מפיאותיו של המהרי"ד, ואמר לו "בערעלע למה לך פיאות ארוכות כל כך", מאז לא צמח לו שערות ארוכות בפאה הואת שגגע הרה"ק רבי אהרן, והיתה לו פאה אחת ארוכה ואחת קצרה, כעבור זמן אמר לו הרה"ק רבי אהרן שלירא שמים נושרות השערות של הפאות מאליהן, מאז לא גדלו עוד שערות פאותיו של מרן והיו לו פאות קצרות כשיעור שהיה מקובל בטשערנאביל".

11 עי' בתולדות קול ארי' (אות ל"ז) שהגה"ק בעל בית נפתלי ממאד זצ"ל אמר בשם אביו הקול ארי' זצ"ל מגדולי גאוני הזמן שנסעו לצאנז, שהצדיקים מכונים בזה העישון לתיקונים גדולים, ולפועל דמיונו לוקחים הפיפע מחרסי אדמה שהוא הדומם, הקנה של עץ שהוא הצומח, ופי הקנה מעצם של במה שהוא חי, והאדם המעלה עשן המדבר, ומעלים כל המדריגות שתחתיו דצ"ח למדריגת מדבר, כי הצדיקים לא יעשו פועל ריק ח"ו, רק מכונים לבם לשמים, עיי"ש.

12 ועיין בס' חלק לעולם הבא מהגה"צ רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל (פ"ו מ"א) מביא וז"ל: שמעתי מפי הה"צ המפורסם כקש"ת מו"ה ישעי' נ"י בן רבן של ישראל הגאון בעל הדברי חיים זצ"ל שהוא היה יושב על שולחן חו"ז הרה"ק מו"ה יהושע זצ"ל רוקח אב"ד בעלז וכו' וכו'.

13 עיין בס' חלק לעולם הבא על מס' אבות מהגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי ז"ל (פ"ו מ"א) שמביא את הסיפור וז"ל: שמעתי מפי הה"צ המפורסם כקש"ת מו"ה ישעי' נ"י בן רבן של ישראל הגאון בעל הדברי חיים זצ"ל שהוא היה יושב על

*

דער בעלזער רב האט געהאט אן איידעם רבי פינ׳עלע אויסטילער (הגה״ק רבי פינחס טווערסקי ז״ל אבד״ק אויסטילא), ער האט אבער נישט געוואוינט אין אוסטילא, ער איז געווען דארט פון צייט צו צייט, וועז מען האט אים געברענגט די קאנסוס צו ווערן רב אין אוסטילא, האט דער בעלזער רב געזאגט אז ער האט הנאה, ווייל אלס יונגערמאן האט מען אים געוואלט אויפנעמען אלץ רב אין אוסטילא - דער בעלזער רב איז דאך נישט געווען דער עלסטער זון פונעם בעלזער רב רבי יהושע׳לע, האט ער געוואוסט אז ער וועט נישט ווערן רב אין בעלזא - האט אים זיין פאטער געזאגט אז ער זאל דאס נישט אננעמען, ״פאר דיר ווארט א בעסערע רבנות״, למעשה איז ער שפעטער געווארן רב אין בעלזא האט ער פארשטאנען וואס דער טאטע האט געמיינט, במילא יעצט אז מען נעמט אויף זיין איידעם אין אוסטילא האט ער הנאה געהאט אז עס איז צוריק געקומען צו אים.

*

דער טאטע ז״ל האט פארציילט, אז דער בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) האט דאך אין די קריג געוואוינט קודם אין ראצפערט, תשעה באב תרע״ד האט זיך אנגעהויבן די ערשטע וועלט קריג, עס איז דעמאלטס געווען עסטרייך און דייטשלאנד אויף איין זייט, און רוסלאנד אויף די צוויי׳טע זייט, בעלזא איז בימים ההם געווען אין עסטרייך, עסטרייך איז געגאנגען ביז בראד, ביי בראד איז געווען די גרענץ (מיט רוסלאנד), און דעמאלטס ביי די מלחמה זענען די רוסן אריינגעקומען, זיי האבן ליידער חרוב געמאכט די בעלזער שול, זיי זענען אויך געווען אין סיגוט, מ׳האט מורא געהאט פון די רוסן ווייל זיי זענען געווען ווי צעווילדעוועטע חיות, זיי האבן אריין געשטורעמט אין אלע שטעט און זיך צולאזט רח״ל.

דעמאלטס איז בעלזער רב אנטלאפן, ער איז געגאנגען קיין ראצפערט, דארט איז געווען רב רבי שלום ראזענבערג ז״ל, און ער האט אים גערופן, ער האט פארציילט פארן בעלזער רב אז אמאל איז ער געווען ביי זיין פאטער רבי יהושע׳לע, און ער האט אים עפעס געזאגט ״סוס ורוכבו״, אז זיין זוהן וועט אמאל קומען אהין, און ער האט נישט פארשטאנען וואס דאס מיינט וואס וויל ער אים זאגן, האט ער דאס אזוי אויסגעטייטשט אז דאס מיינט ״ראצפערט״, סוס ורוכבו טייטשט דאך א פערד מיט א רייטער, האט ער אים גערופן אז ער זאל קומען אהין, איז ער דארטן געווען.

דעמאלטס וועז דער בעלזער רב איז געקומען אויף אונגארן, איז געווען הארץ האירה מכבודו, יעדער איז געקומען צו אים, פון איבעראל.

אבער דער בעלזער רב איז נאר געבליבן דארט צוויי יאר, און די מלחמה איז געווען פיר יאר.

ראצפערט איז געווען א קליין שטעטל, און אז ס׳איז געקומען אסאך מענטשן איז עס זייער ניכר געווען, און

שולחן חו״ז הרה״ק מו״ה יהושע זצ״ל רוקח אב״ד בעלז וכו׳ וכו׳. עיי״ש מה שפי׳ בזה דברי המשנה באבות (שם) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו׳ ומגלין לו רזי תורה וכו׳.

ער האט מורא געהאט פון די רעגירונג, עס זענען געווען דארט אסאך טמיר ונעלם׳ס וואס האבן זיך דארט באהאלטן פון די מיליטער, און אויב מ׳האט זיי געכאפט האט מען זיי געקענט הרג׳ענען, מ׳האט געדארפט האבן ביי זיך פאפירן מיט וואס מ׳האט זיך אידענטיפיצירט, דער בעלזער רב האט דארט באוויזן אסאך מופתים, זיי זענען אמאל אריין געקומען אין בית מדרש, האט דער בעלזער רב געהייסן מ׳זאל זיך שטעלן צום וואנט, און מ׳האט קיינעם נישט געטראפן.

כ׳האב אמאל געהערט פונעם טאטן ז״ל, אז ווען דער בעלזער רב האט געוואוינט אין ראצפערט, האט מען אמאל אריינגעווארפן א גראנאט (באמבע) אין בית מדרש, האט ער דעמאלטס באשלאסן אז ער דארף אוועק גיין פון דארטן, אין א גרויסע שטאט וועט נישט זיין אזוי ניכר.

איז ער דעמאלטס אוועק פון דארטן קיין מונקאטש, זייענדיג אין מונקאטש האט זיך געענדיגט די קריג, און ער איז אוועק געגאנגען קיין האלאשיץ - ער האט געוואוינט דארטן א שיינע פאר יאר - ערשט נאכדעם (חורף שנת תרפ״ה) איז ער צוריק געגאנגען קיין בעלזא, ער איז שוין נישט געווען אסאך צייט אין בעלזא ביז ווען ער איז נתבקש געווארן לישיבה של מעלה (בשנת תרפ״ו).

כ׳האב געהערט פונעם טאטן ז״ל אז דער בעלזער רב האט געוואוינט אין האלאשיץ, ער איז נישט צוריק געגאנגען תיכף קיין בעלזא נאך די מלחמה - קודם איז ער געווען אין ראצפערט און שפעטער אין מונקאטש, אבער נאך די קריג ווען ער איז שוין אהיימגעפארן איז ער געבליבן אין האלאשיץ - דאס איז שוין געווען אין שנת תרפ״ב, איז מען געקומען פון בעלזא פרעגן פארוואס ער קומט נישט צוריק קיין בעלזא, איז דערביי געשטאנען אין שטוב א יונגל מיט פיאות, האט דער בעלזער רב געפרעגט ״אין בעלזא איז אויך דא קינדער מיט פיאות?״, מיינענדיג צו זאגן אז ער וויל נישט צוריק גיין קיין בעלזא, ווייל עס זענען דארט נישטא קיין קינדער מיט פיאות, האבן זיי געזאגט ״אז דער רבי איז אין האלאשיץ איז דא אין האלאשיץ קינדער מיט פיאות, אז דער רבי וועט זיין אין בעלזא וועט זיין אין בעלזא קינדער מיט פיאות״... ווען דער בעלזער רב האט עס געהערט, האט ער געזאגט אז ער פארט צוריק קיין בעלזא, און ער איז צוריק געפארן קיין בעלזא.

*

דער בעלזער רב האט זיך אמאל געטראפן מיט איינעם פון די ריזשינ׳ער רבי׳ס וואס איז אוועק וואוינען קיין וויען, און ס׳האט זיך דערקענט אויף די אייניקלעך פון יענעם רבי׳ן אז זיי וואוינען אין וויען, זיי זענען געגאנגען מיט קורצע פיאות, און דער בעלזער רב האט זיך געוואונדערט אויף וואס ער האט געזעהן.

האט ער זיך פארעגטפערט און ער האט געזאגט פאר׳ן בעלזער רב, אז ס׳איז געווען די קריג און ער איז אנטלאפן קיין וויען, און דאס איז די סיבה אז די קינדער זעהן אזוי אויס, האט דער בעלזער רב געזאגט ״וועגן דעם האב איך מיר אויסגעקליבן די ראצפערטער בלאטעס״ (שבחר לו לשכון בראצפערט עיר קטנה משום גורל הדורות).

*

דער בעלזער רב רבי ישכר בער איז געווען זייער שארף אקעגן די מזרחי,[14] , ער האט אמאל נישט געוואלט איריין קומען צום טיש, ווייל א רב פון די מזרחי איז געזיצן דארט.[15]

אינטערסאנט דער בעלזער רב רבי יהושע׳לע האט געמאכט דעם צייטונג דעם ׳קול מחזיקי הדת׳,[16] און

---

14 עיי׳ בסוה״ס פקודת אלעזר (עמ׳ פ״ג) שהגה״ק מפאלטיטשען סיפר לרביה״ק פרטים מהשערוריה שנתהוותה אודות ה׳חדר כללי׳ שרצו ליסד כמה גדולי מדינת ראמענינע, במטרה שילמדו שם גם קצת לימודי חול, ועי״ז לא ילכו הילדים לרעות בשדה אחר, אף שהכונה היתה טובה מ״מ לא היו צדיקי גאליציא מרוצים מזה ובראשם הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל שלחם נגדם בכל עוז, כאשר באו אליו שלוחים והסבירו לו שהלימודי חול יהיו על טהרת הקודש, אמר הרב מבעלזא הנה ישנם כמה מדרגות זו למטה מזו, יש קדשי קדשים, למטה מזה קדשים קלים, יש גם מושג של תרומה שנעשה על טהרת הקודש, ואפילו חולין שנעשו על טהרת הקודש, אבל ׳טומאה שנעשה על טהרת הקודש׳ זו לא שמענו עד כה.

וכה הירבה לספר עניני קנאות ממה שראה ושמע בחצר בעלזא, או אז היה מרן מסאטמאר שותה בצמא כל תיבה ותיבה, ולא החסיר אף מלה אחת בהיותו אדוק מעודו בשיטת בעלזא הלוחמת, ושמח כאשר מצא לו אח ורע היודע ומכיר בשותא דאדמור״י בעלזא, ופעם אף אמר בהתרגשות ״דער פאלטישאנער רבי זאגט אויס סודות פון חדר...

15 ועיי׳ בס׳ אדמור״י בעלזא (ח״ג עמ׳ רנ״א) שפע״א הצטרף א׳ ממשפחת הרה״ק המהרי״ד לעסקן לטובת כת המזרחי, וכשהגיע לשולחנו הטהור של המהרי״ד לא רצה להכנס עד שילך לדרכו, ובמוצש״ק נכנס בטרוניא להמהרי״ד ושאלו מהו גודל החסרון של כת זו, השיב לו הרה״ק האם אתה יודע למה הם קורים לעצמם ׳מזרחי׳, אני אגיד לך כי איתא בגמ׳ (בבא בתרא כה.) שהשכינה לעולם במערב, והם עומדים נגד השכינה הקדושה ומצערים אותה.

ועיי׳ בס׳ משה היה רועה (ח״ד עמ׳ ס״ה) שרביה״ק הברך משה זי״ע סיפר שפע״א הגיע לבעלזא לשב״ק איזה איש מכובד שאסף כספים לתנועת ההתיישבות בארץ ישראל והתיישב בשולחנו של המהרי״ד והמתין לבואו, והמהרי״ד לא רצה להכנס לשולחנו עד שהלה עזב את השולחן, ולא הועילו תחנוני מקורביו שהוא איש מכובד, וע״ע שם שמביא שהמהרי״ד ריחק משולחנו רב זקן א׳ ונשוא פנים שקיבל בעירו פני פעיל מפורסם לכת המזרחי, אף שקיבל פניו בלית ברירה, אעפ״כ אמר לו הרה״ק דעם ר׳ ש׳ ע׳ האסטו געגעבן שלום?, ועיי״ש באריכות.

ועיי׳ בס׳ גדולת יהושע (ח״ב) שרבינו הק׳ הדבר״י זי״ע סיפר להגה״צ מטעמעשוואר זי״ל שהרה״ק המהרי״ד מבעלזא אמר פעם באמצע ס״ג בשהותו בראצפערט שכל יהודי מחוייב לכוין בברכת ולמלשינים על כת הציונים, עיי״ש באריכות. וכן בס׳ שיח זקנים (ח״ה עמ׳ ר׳צ) שרביה״ק מסאטמאר אמר עליו: ער איז געווען א אמת׳ער מנהיג ישראל, איך האב מיך אסאך געלערנט פון איהם הנהגה.

16 ונעתיק כאן מכתב קודש מהמהר״י מבעלזא לחסידיו שיקנו את הצייטונג ממחזיקי הדת, וז״ל: ב״ה רב ברכות ושלום אין קץ אל כבוד שלומי אמוני ישראל המחזיקים במצות ד׳ וחפצים בתורתו כל הימים כל אחד ואחד בשמו יבורך בכל אתר ואתר יצ״ו הע״י, באתי לבקש מאת כבוד תורתכם ליקח חבל בהעלה היוצא בלבוב מתחת ידי חברא קדושה המחזיקי הדת מדי שבוע בשבוע, נא ונא לכתוב ידו לקחת אותו לתוך ביתו, גם אם נמצא איש אשר לא הבין התועלת אשר ממנה נצמחה, יסמוך עלי כי תקוה להשי״ת שיצמחו טובות לישראל באמצעותה, נא ונא ליתן מקום לדברי אלה

דער זוהן רבי ישכר בער איז שוין געווען דערקענען, אזוי האב איך געהערט פון טאטן, ער האט געזאגט, שטייט ״האויב תמו חרבות לנצח״, דער חורבן פון א צייטונג דאס וועט בלייבן, און ער האט עס פארמאכט.

*

כ׳האב געהערט אמאל פונעם אלטן קאפישניצער רב״ן, ער איז געווען א איד א צדיק, מ׳האט אים גערופן רבי אברהם׳לע, אזוי האט מען אים גערופן אינדערהיים אין וויען, וועו ער האט דארט געוואוינט.

ער האט דערציילט פאר״ן פעטער ז״ל אז ער איז געווען אין בעלזא, און ער האט געהערט אז דער בעלזער רב רבי ישכר דוב האט א הארץ אויף אים, וויל ער האט אביסל צוגעהאלפן די אגודה, איז ער נישט געפארן א שטיקל צייט, שפעטער האט ער געדארפט דארט זיין, האט ער זיך געשטעלט אין די רייע צווישן די עולם, ער האט געמיינט אז ער וועט אזוי אדורך גיין, און דער בעלזער רב וועט נישט כאפן אזוי, אבער וועו ער האט געגעבן די האנט פאר״ן בעלזער רב, האט אים דער בעלזער רב אפגעשטעלט, און געזאגט אז ער זאל אריינקומען צו אים, וועו ער איז אריינגעקומען האט ער אים אזוי אנגעכאפט און זייער אנגעשריגן.

*

דער בעלזער רב סיי רבי יהושע׳לע און סיי רבי ישכר בער, זענען געווען גרויסע לוחמים, שטארק לוחם געווען קעגן די משכילים און די פרייע. עס איז געווען אמאל ביים בעלזער רב עפעס א דעלעגאציע צו זעהן וואס מ׳קען זיך אויסגלייכן, האט ער אריין געטראכט, און ער האט געזאגט אז ער וועט ענטפערן תשובה, נאכדעם האט ער געזאגט, דער מנהג איז געווען וועו מ׳האט זיך געשניטן די נעגל, האט מען אראפ געשניטן פון טיש אפאר שטיקלעך אפאר שפענדלעך, מ׳האט עס געשרופן ״עדות״.[17] האט דער בעלזער רב געזאגט אז כדי זיך צו פארגלייכן מיט זיי האב איך געקלערט אז מ׳פלעגט נעמען דרעי, וועל איך נעמען נאר צוויי, דאס בין איך גרייט נאכצוגעבן, אבער כ׳האב מיך מיישב געווען אז דאס אויך נישט... איך בין נישט גרייט נאכצוגעבן פאר זיי נארנישט משנה צו זיין קיין שום מנהג פונעם דרך המסורה לנו.

*

מ׳האט דערציילט אז דער בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) - בערך ביי די ערשטע קריג׳ס צייטן - וועו ס׳איז געווען די יארצייט פון זיין פאטער (הגה״ק מהר״י ז״ל) איז איינער פון די משפחה געקומען זאגן אז ער זאל מתפלל זיין אז ס׳איז א שווערע מצב, האט ער געזאגט, ״דאס גיי איך בעטן ביים טאטן׳ס ציון?!, וועו איך גיי ארויס וועל איך בעטן אז ער זאל רחמנות האבן, וויל אין דעם טאטן׳ס ציימן, אז איינער האט געוואלט פארדארבן ווערן, איז ער געגאנגען אין די שקאהל׳עס - אזוי האט געהייסן א סקול, די גויאישע שולעס - ס׳האט געדארפט אריבער גיין פיר יאר אין גימינאזיע, ביז ער איז געווארן א שייגעץ, און היינטיגע צייטן פאר צוויי גרייצער לוינט מען אדורך א ביכל, און ער איז שוין ערלעדיגט״, אזוי האט דער בעלזער רב געזאגט בימיו.

*

דער טאטע ז״ל האט דערציילט א אינטערסאנטע מעשה, וואס ער האט עס געהערט פונעם איד וואס איז געווען דארטן, דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב, איז געקומען א איד וואס האט זיך באזעצט אין פעסט, ער איז געווען א חסידישער איד, און אז ער האט זיך באזעצט אין פעסט, און אז די קינדער זענען אויפגעוואקסן אין פעסט, האט זיך עס זייער אנגעזעהן אויף זיירע פיאות.

אז דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב איז ער געקומען, און ער האט מיטגענומען די קינדער, ער האט געהאט א עלף יעריגער יונגל, און ער האט שלום געגעבן, און דער בעלזער רב קוקט אים אן און קוקט אויפן קינד, דער איד האט פארשטאנען די בליקן וואס דאס מיינט, זאגט ער ״רבי, זיי לערנען וואויל גמרא מיט תוספות״, האט ער זיך געגעבן א שטעל אויף און געזאגט ״א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוס׳ אן א פיאות״.[18]

עס איז דא א באקאנט וואס פונעם בעלזער רב אז ס׳שטייט ולמדתם אותם את בניכם צווישן די פרשה פון תפילין און מזוזה, אזוי ווי ביי זיי טאר מען נישט משנה זיין, ס׳מוז זיין אזוי ווי אין די ציטן פון משה רבינו [כמו כן בחינוך הצאצאים אסור לשנות מדרך המסורה].[19]

*

אין בעלזא איז מען געווען זייער כאניאקיש, און מ׳איז געווען זייער קעגן מאדערניזם, ס׳איז דא פון אים אזא בעלזא כאניאקישע תורה, ס׳שטייט אין פרשת חיי שרה, אז אליעזר האט געטראגן בגדים פאר רבקה, פרעגט דער בעלזער רב פארוואס האט אברהם געשיקט קליידער, קען מען דען וויסן וואס איז פאסיג, אפשר איז זי א הויכע צו א נידריגע, און אזוי וויייטער, וויאזוי קען מען שיקן קליידער?, זאגט דער בעלזער רב, אז ער האט נישט געשיקט קיין קליידער אנצוטון, ער האט נאר געשיקט אין קלייד צו וווייזן ״אזוי גייט מען בי אברהם אבינו אין שטוב״, דאס איז א ריכטיגע בעלזא תורה.

*

ס׳איז געווען א מעשה בים בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) אז א אשכנזישער רב איז געקומען צו אים און זיך באקלאגט אז די חסידים אין שטאט טשעפענען אים. פרעגט אים דער בעלזער רב, וואס טשעפט מען מיט אים? האט ער געזאגט, וויייל ער גייט נישט אין מקוה יעדן טאג, פרעגט ער אים, נו, פארוואס גייט ער טאקע נישט אין מקוה יעדן טאג? רופט זיך אן דער רב, וואו שטייט דען אז מ׳דארף גיין יעדן טאג אין מקוה?!, האט

---

18 בשולחן הטהור בליל שב״ק פרשת וירא שנת תשע״ב בבני ברק יצ״ו סיפר רבינו עובדא הנ״ל, ועוד סיפר רבינו מה ששמע מאביו מרן רבינו בעל ברך משה זי״ע, ששמעו מאיש אחד שעמד שם בשעת מעשה, שפע״א בא להרה״ק מהרי״ד איש חסיד נכבד, אך פיאות ראשו היו טמונות שלא יראו אותם החוצה, והרה״ק הביט בו בתמהון לדעת פשר הדבר כי הוא הכיר אותו מלפני המלחמה הראשונה שהתנהג בחסידות ופיאותיו היו נראים לעין כל, והתנצל האיש ואמר לפני הרה״ק כי בימי המלחמה רצה להסתיר את חזותו מפני הסכנה לכן הסתיר את פאות ראשו לבל יכירו בו אשר הוא יהודי, נענה הרה״ק ואמר לו: אדרבה, מהאי טעמא היה לך להשאירם בחוץ, והם היו מגינים עליך שלא יאונה לך כל רע, כמ״ש (דברים כח,י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך וירא ממך.

והוסיף רבינו דבאמת היא פלא היכי מרומז בפסוק הנ״ל שקאי על פיאות הראש, אכן י״ל עפימ״ש בבני יששכר (חודש אלול מאמר ב) כי הנה פאות הראש מישך שייכי גם בימי הקטנות כשעדיין אינו בן מצוה כי גם לקטן צומחים פאות הראש, משא״כ פאות הזקן לא שייכא רק בימי גדלות כשמגיע האדם לכלל בן מצוה כי אין לו זקן בימי קטנות, והנה כשאנחנו נושאים על גופינו י״ג תיקוני דיוקנא (היינו פאות הזקן) במצותיו ית״ש אזי אנחנו מעוררים י״ג מדות של רחמים לעילא, וב׳ שמות הוי״ה הקודמים בתורה לי״ג מדות הם מרמזים כביכול למצות פאות הראש שנצטוינו שלא להקיף, עיי״ש באריכות, ומסיים וז״ל: וכל זה הוא מקובל בידינו מחכמי האמת עד מפי משה מפי הגבורה, עכדה״ק. ולפי דבריו הקדושים שפיר יובן מה שהסמיך הרה״ק

הנאמרים באמת וצדק. דברי המצפה להרמת קרן ישראל הק׳ יהושע מבעלזא.

ועיי׳ בס׳ אדמור״י בעזלא (ח״ב עמ׳ קפ״ג) מסופר שהמהר״י מבעלזא השפיע על האדמור״ם שיכניסו את הצייטונג לביתם, וכך יקנו גם החסידים אותה, וכן פנה בבקשה אל הרה״ק בעל השפת אמת מגער זצ״ל, ובכדי לא להשיב את פני האדמו״ר מבעלזא ריקם ציווה בעל ה״שפת אמת״ להזמין שני טפסים מהעתון, אבל מיד כשהגיעו לביתו ציווה להעבירם באש.

17 המנהג בהרבה מקומות לחתוך ג׳ עצים קטנים, וקורים אותם ״עדות׳לעך״, ועי׳ בשו״ת יד אפרים (סי׳ ל״ט - מהג״ר אפרים בילזצער ז״ל דומ״ץ בעזלאן), ובספר אור לנר (הנהגות מהגה״ק מרימאנוב זי״ע), כתב על זה כי הצפרנים בעצמם יבואו ויגידו עדות, אכן בספר מטעמים באות צפרניים מעתיק בשם רש״י ישן דכשחותכין הצפרניים חותכין מארבע קרנות השולחן חתיכות עין לעדות שאכל בנטילת ידים ובנקיות.

19 ונעתיק הדברים כפי מה שהזכירו רבינו שליט״א בדרשה: עובדא ידענא שבא לפני הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זללה״ה חסיד אחד ממדינת רוסיא ובנו הנער עמו, והבן היה נראה כאחד המתחדשים, בפיאות קטנות וקצרות, וגם המלבושים לא היו כדרך בני החסידים, ושאל הרה״ק את האיש אם זהו בנו, וענה האב בוודאי כן הוא, אחרי קריאת הפתקא שאלו שנית אם הוא בנו, והשיב לו האב בוודאי כן הוא, והוסיף במענה שכהיום הזה אי אפשר עוד לגדל הבנים כבשנים קדמוניות. ענה לו הרה״ק מהרי״ד ואמר, מעולם תמהתי על הפסוקים שבקריאת שמע דכתיב (דברים יא יח) וקשרתם אותם לאות על ידכם, היא מצות כתיבה, ולמדתם אותם את בניכם, היא מצות חינוך הבנים, וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, היא מצות כתיבה, למה כתבה התורה המצוה של חינוך הבנים בין שתי מצות שהם בכתיבה. אולם עתה לא קשה לי ולא מידי, דידוע שכתיבת התפילין והמזוזות וספר תורה צריכה להיות על פי תקנת חז״ל בכל אות ואות, ואפילו בכל התגין, ואם ישנה אדם בצורתן באומרו אי אפשר בזמנינו לכתוב התפילין או המזוזות וספר תורה על פי תקנת חז״ל, בלתי ספק שהן פסולין אפילו בשינוי עוקץ אחד, והתורה מלמדינו כי כן הוא הדבר גם במצות חינוך הבנים, ולזה כתבה התורה הקדושה המצוה של חינוך הבנים בין שתי המצות שהן בכתיבה, להורות לנו שכמו שאסור לשנות מאומה בכתיבת התפילין והמזוזות, ואם שינה אפילו באות אחת פסולין, כמו כן לגבי חינוך הבנים אסור לשנות בשום ענין, לא במלבושים ולא בלשון ולא בשום התנהגות שבעולם, רק כמו שקבלנו מאבותינו ומרבותינו הקדושים, עכ״ד.

אים דער בעלזער רב געזאגט צוויי זאכן, איינס אז מ׳פרעגט אויף א מנהג פון ערליכע אידן מיט א ביטול וואו עס שטייט, איז מען א אפיקורס, און צווייטנס, איר פרעגט וואו עס שטייט, איך וועל אייך זאגן, די משנה זאגט (אבות פ״ב מ״י) ושוב יום אחד לפני מיתתך, און דער מגן אברהם זאגט (או״ח סי׳ תר״ו סק״ה) אז ערב יום כיפור זאל מען גיין אין מקוה ווייל תשובה דארף האבן טבילה, במילא דארף מען גיין יעדן טאג אין מקוה, אזוי האט אים דער בעלזער רב געזאגט.

*

דער בעלזער רב איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, עס איז פארבליבן אסאך לומדיש׳ע קשיות פון אים, ער האט זייער מכבד געווען רבי׳שע איניקלעך וואס קענען לערנען, ער האט ליב געהאט צו שמועסן מיט זיי אין לערנען.

דער אלטער פאלטישאנער רבי האט ליב געהאט צו לערנען אסאך מנחת חינוך.[20] כ׳מיין אז ער האט געזאגט אז ער האט פונעם בעלזער רב באקומען אויף דרשה געשאנקן, און ער האט אים געזאגט אז ער זאל לערנען...[21]

דער פאלטישאנער רבי איז נתגדל געווארן אין בעלזא – ער איז געווען פון משפחת טוווערסקי פון טשערנאבל, אבער ער איז נתגדל געווארן אין בעלזא – און דער בעלזער רב האט אים זייער ליב געהאט, ער האט אמאל געזאגט פארן בעלזער רב עפעס א דבר חידוש, א אויפטוה, און דער בעלזער רב האט הנאה געהאט דערפון, זאגט אים דער בעלזער רב ׳דו זעהסט, ווען דו בלייבסט ווען דארט, וואלסטו ווען ניטאמאל געקענט זאגן... ער האט אים געגליכן.

כ׳האב געהערט אז דער בעלזער רב (הגה״ק המהרי״ד ז״ל) האט געהייסן פאר א בחור א מתמיד ׳ווען דו לערנסט א תוס׳ וואו תוס׳ צייכנט אן, קוק נאך, אזוי וועסטו ווערן א בקי בש״ס, אזוי האט געזאגט רבי ישכר דוב, דער בעלזער רב (כ״ק אבד״ק פאפא בעל הויהי יוסף ז״ל סיפר שהגה״ק מבעלזא אמר לו כדברים האלו).

*

כ׳האב געהערט פון טאטן ז״ל אז דער בעלזער רב ז״ל רבי ישכר בער האט אמאל געדארפט פארן אונטערוועגנס, האט ער געהייסן ברענגען פאר זיך די צייט (סדר הזמנים) ווען די באהנען פארן, מ׳איז דאך געפארן מיט די באהן בימים ההם, און מ׳האט געזעהן אז ער איז געווען פארפארעט, די באהן פארט די צייט, די באהן פארט יענע צייט, ער זאל ארויספארן די צייט אדער יענע צייט, בקיצור, ענדליך האט ער אויסגעווען א זמן ווען ער וועט פארן, הכלל, עמיצער האט אים געפרעגט, מ׳האט געזעהן אז ער האט געלייגט אזא דגוש ווען פארט די באהן, האט מען אים געפרעגט וואס דאס איז, האט ער געזאגט, אז ער האט אויסגערעכנט, אז מ׳פארט מיט די באהן פארט מען אדורך א טונעל, האט ער געוואלט ליינען קריאת שמע ווען ער איז אין טונעל, ממילך זיין דעם בורא כל עולמים מתחת לארץ, דארט קומט דאך נישט אויס ממילך צו זיין, איז ער געווען פארנומען ווען די באהנען פארן אזוי, ער האט געזוכט צו זאגן קריאת שמע ווען מ׳איז מתחת לארץ אין טונעל.[22]

*

א איד איז אמאל געקומען אויף יום הקדוש קיין בעלזא צו רבי ישכר בער, ער איז געקומען מיט געלט, ער האט עס באהאלטן אין די אכסניא, און יום הקדוש ביי די נאכט האט מען אים באגנב׳ט, מוצאי יום הקדוש ווען ער איז געגאנגען זוכן זיין פעקל האט ער געזעהן אז ס׳פעלט אים דאס געלט, ער איז געווען זייער צובראכן, ער האט זיך אזוי געמוטשעט ביז ווילאנג ער האט צוואם געשטעלט דאס געלט, און דא אזאנס האט פאסירט, ער איז געווען אויס מענטש, בקיצור, ער איז אריבער געגאנגען צום בעלזא רב, און דערציילט אז ער איז געקומען דא אויף יו״ט און מ׳האט אים דא מסדר געווען. זאגט אים דער בעלזא רב, ער זאל גיין אין יענע יענע אכסניא, און ער זאל גיין צו יענעם דארט און דארט, און ער איז אריבער געגאנגען אין די אכסניא, און דארט איז איינער איינגעשטאנען, און מ׳האט זיך געזוכט צו דעם איד, דער איד האט זיך מודה געווען אז ער האט דאס געלט אוועק גענומען, בקיצור ער האט אפגעגעבן דאס געלט.

איז געווארן אין ביהמ״ד א טומל, ממש אזא אפענע רוח הקודש, דער בעלזער רב האט געזאגט מ׳זאל גיין צו יענעם גענוי, און עמיצער האט פארציילט פארן בעלזער רב אז ס׳רעש׳ט זיך אין בית המדרש פון א אפענע רוח הקודש וואס דער רבי האט געפראווען, האט דער בעלזא רב געזאגט, ׳עה, ס׳איז אינגאנצן נישט קין רוח הקודש, נאר ערב יוה״ק זענען אידן געקומען מ׳איז דורך געגאנגן מיט קוויטלעך, און יעדער האט געשריבן דעם נאמען מיט בקשות, און דער איד האט אריינגעשריבן דעם נאמען ׳להצלחה בכל ענינים׳, איך בין געשטאנען און זיך געוואנדערט, כ׳האב אזוי געקוקט ווער האט ערב יום הקדוש אינזון ׳להצלחה בכל ענינים׳...?, האב איך אים געפרעגט וואו שטייסטו איין?, האט ער מיר געזאגט וואו זיין אכסניא איז, האב איך געוואוסט וואו אים צו שיקן זוכן....׳

*

ס׳איז געווען אן אנדערע מעשה וואס מ׳דערציילט ס׳איז געווען ביים בעלזער רב, א איד איז געקומען קיין בעלזא, איינער איז געקומען אויף שבת צו אויף יום טוב, און מ׳האט אים באגנב׳ט, און ס׳איז אויך געווען טאקע א גרויס רחמנות אויף דעם איד מ׳האט אים אזוי ב׳גנב׳עט, און ער איז אריינגעגאנגן צום בעלזא רב און זיך מתמרמר געווען אז ס׳האט אזאנס פאסירט.

דער בעלזא רב האט געלאזט רופן איינעם דארט וואס מ׳האט שוין געוואוסט אז ער קען, איינער פון די אהנפירערס פון אזאלכע חברה באנדיזן, און בעלזא רב דערציילט אים די מעשה אז דא איז געקומען א איד אן ארימאן וואס האט זיך אפגעשפארט געלט און מ׳האט עם בא׳גנב׳ט, און בעלזא רב זאגט אים ׳איך וויל נישט הערן פון גארנישט די מוזט זעהן אז דאס געלט זאל זיין צוריק אהן קיין תירוצים!׳.

רופט ער זיך אהן צום בעלזער רב ׳רבי, אויב האט דאס געטוהן איינער פון מיינע חסידים וועט דאס געלט זיין צוריק, אויב האט דאס געטוהן איינער פון אייערע חסידים וויס איך שוין נישט, אויף זיי נעם איך שוין נישט קיין אחריות....׳

*

אין ראצפערט איז געווען א איד א בנש״ק - ר׳ מענדעלע האט ער פאהייסן - וואס ער האט געקענט נאכמאכן דעם בעלזער רב - דער בעלזער רב האט דאך געוואוינט אין ראצפערט - איינמאל איז דער בעלזער רב אריינגעקומען אין בית מדרש אין ראצפערט און ער הערט ווי אזוי ר׳ מענדעלע מאכט אים נאך ׳ונתנה תוקף׳, האט אים דער בעלזער רב געזאגט ׳דו וויסט אז ווען איך זאג ׳וחיל ורעדה יאחזון׳ דרייען זיך אין מיר אלע בני מעיים?!׳, ווען דער ר׳ מענדעלע האט נאר פראבירט נאכצוזאגן דעם ׳ונתנה תוקף׳ האבן זיך אים אנגעהויבן צו דרייען זיינע קישקעס, אזא יראה איז אריין אין אים, כ׳האב געהערט די מעשה פונעם טאטן ז״ל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

---

20 עיין בס׳ פקודת אלעזר (עמ׳ נ״ו) וכה כותב ...אבל יותר מזה גדלה שקידתו בספר מנחת חינוך, וכמעט שלא הוציא ספר הלז מידו, רק מנעוריו ועד זקנה ושיבה שקד על דבריו, ומציץ מתוכו כל לשד סברותיו והבקיאות המפליאה הממונה בין בתרי כל שורה ושורה, עד שהיו דברי המנחת חינוך שגורים על לשונו, והרבה פעמים לימד ברבים בספר הנ״ל, וגם שילב בדברי תורותיו חידושי המנחת חינוך ...כן דיבר ג״כ על לב אחרים, ובמיוחד זירז אברכים ובחורים לעסוק בספר זה, ומרגלא בפומיה בשם דודו הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל דמי שלומד ספר המזרחי כל שבוע, וספר מנחת חינוך כל יום, אי אפשר שלא יהיה תלמיד חכם...

21 עיין בס׳ פקודת אלעזר (עמ׳ י״א) ששם מעתיק צילום מספר מנחת חינוך שגה״ק מפאלטיטשען נתן בתור דורון דרשה לחתן וכתב לו בכתי״ק: ספר מנחת חינוך ב׳ חלקים הכנתי עבור החתן ר׳ יחזקאל נ״י ולקיים אם לא תדעו היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, כי גם דודי ז״ל רי״ד מבעלז נתן לי במתנה את המנחת חינוך בעת הזאת, ואמר לי, יה״ר שתתחנך לתורה ולעבודה ותקיים ישא אשה וילמוד תורה וכו׳...

ועיי״ש שמביא גירסא שהמהרי״ד נתן לו את המנחת חינוך שלו, וכן מביא שלמד עמו בחברותא בס׳ מנחת חינוך.

22 עיי״ בס׳ אוצר הסיפורים (שי״ל ע״י הרה״ג ר׳ צבי הירש מאשקאוויט ש״ז ל׳ מעיה״ק ירושלים ת״ו - חלק י״ח אות י״ג) וז״ל: הרה״ק רבי ישכר דוב רוקח אדמו״ר מבעלז זצ״ל בעת שחזר ממונקאטש לבעלזא, וליוהו כמה מאות אנשים, גם לעבר לגבול וגם הוא בתוכם מרן ז״ל, משך כל הזמן חקר ודרש על המקום המנהרה (טונעל) שעל הגבול, ובאיזו שעה בדיוק תגיע הרכבת שמה, עד שהי׳ לפלא בעיני כולם, בשעה שהרכבת הגיע אל פי המנהרה והזהירו אותו עליה, פתאום התעמק במחשבות, קמט את מוחו, ובפנים רציניים לחש בקול דממה דקה עד שעברו את המנהרה, רב א׳ הונגרי מבין המלווים הרהיב לשאול את מרן על פתרון החידה, והשיב מרן, כי הבורא כל עולמים מולך ומושל בשמים ובארץ ולית אתר פנוי מני׳, ואנו מחוייבים לקבל עלינו עול מלכותו, והתינח בשמים ועל הארץ נמצאים שרי מעלה וצדיקים שממליכין אותו עליהם, אולם מתחת לארץ מי ממליכו, אי אמרת המתים הלא הם חפשים מן המצוות, וגם מסתמא אין הכוונה על שקצים ורמשים, לכן ניתן לנו הזדמנות נכונה בעת שאנו עוברין דרך מנהרה, והיינו מתחת לארץ לאמר אז ק״ש כדי לקבל עול מלכות שמים עלינו, ולהמליכו יתב״ש גם מתחת לארץ.